

Αρχείο Οικογένειας Λαμπάκη – ΑΟΛ Εισηγητής Ιωάννης Λαμπάκης

Θέμα: **Ο Βυζαντινολόγος Γεώργιος Λαμπάκης (1854-1914)**

Τα ιδεολογικά θεμέλια του έργου του

Το Διοικητικό Συμβούλιο του “ Αρχείο Οικογένειας Λαμπάκη” και στην συνέχεια Α.Ο.Λ. μου ανέθεσε να σας μιλήσω για τα ιδεολογικά θεμέλια του έργου του Γεωργίου Λαμπάκη, Θεολόγου - Βυζαντινολόγου με την ευκαιρία της διεξαγωγής του Δ' ΚΥΚΛΑΔΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ, στην πατρίδα του την ΤΗΝΟ, όπως ο ίδιος ανέφερε και έγγραφε, παρόλο που ήταν γέννημα και θρέμμα της Αθήνας. Ο Δήμος Τήνου έχει ονοματίσει δρόμο προς τιμή του.

Η απόφαση αυτή του Δ.Σ. του Α.Ο.Λ. βασίστηκε σε δύο λόγους:

Πρώτον γιατί μας δίνεται η δυνατότητα να εκφράσουμε και εμείς οι απόγονοι του, ευγνωμοσύνη προς το Ιερό Ίδρυμα της Ευαγγελίστριας για την υποστήριξη που παρείχε στην οικογένεια τα πολύ δύσκολα εκείνα χρόνια, και δεύτερο λόγω του ότι φέτος, που εορτάζουμε τα 200 χρόνια από την ανεξαρτησία της πατρίδας μας, εμείς στο Α.Ο.Λ. θεωρούμε ότι η ίδρυση της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας και του Βυζαντινού & Χριστιανικού Μουσείου, στην συνέχεια ΧΑΕ ήταν μία συμβολή του Λαμπάκη, στην διατήρηση της μνήμης του Έλληνα μέσα από την διάσωση των κειμηλίων και της ιστορίας των ναών.

Ευχαριστούμε θερμώς την Οργανωτική επιτροπή του ΚΥΚΛΑΔΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ που μας παραχώρησε βήμα, να σας παρουσιάσουμε το όραμα του. Η ολιστική προσέγγιση της γνώσης από τον Λαμπάκη και η προσφορά του στην κοινωνία, είναι το αποτέλεσμα της εκκλησιαστικής παιδείας που είχε λάβει.

Ευχαριστούμε, την κυρία Ευφροσύνη Μάρδα - Λαμπάκη η οποία μου δίδαξε να ρωτώ τον εαυτό μου: " Γιατί πρέπει αυτό να είναι έτσι; Ήταν και είναι πάντα πρόθυμη να

Δ' Κυκλαδολογικό Συνέδριο στην Τήνο «Κυκλάδες : Αειφορία Πολιτισμού»

αμφισβητήσει και να προκαλέσει τις "ιερές αγελάδες μου". Η αντίληψη της για το τι είναι σημαντικό στην ζωή με προ φύλαξε έτσι στο να μην χάσω το στόχο μου αφενός και αφετέρου, αυτό που είναι σημαντικό, το σημαντικότερο στην ζωή μου, την οικογένεια και τους φίλους.

Το Α.Ο.Λ. είχε την μεγάλη τύχη να το συνδράμουν σπουδαίοι συνεργάτες, που τίμησαν με την παρουσία τους και την εθελοντική εργασία τους, το τόλμημα μας, να παρουσιαστεί το Αρχείο (της οικογένειας) στην κοινότητα.

Πρώτη και πάνω όλους ευχαριστούμε από καρδιάς την Δρ Σόνια Καλοπίση - Βέρτη, που τότε στο μακρινό 1995 καθηγήτρια στο ΕΚΠΑ και σήμερα ομότιμη, με σύνεση προγραμματισμό και φροντίδα ανάλογη με το ήθος και τον έρωτα που έχει για τον Βυζαντινό πολιτισμό, μας οδήγησε σιγά -σιγά στην αναψηλάφηση του αρχείου με πρώτο σκαλί, την καταλογράφιση του

Τους Δρ Νικόλα Φύσσα, τον Δρ Διονύση Μουρελάτο και τον Δρ Γεώργιο Τσιμπούκη οι οποίοι στηρίζουν από το 2000, την συγκρότηση του Α.Ο.Λ. σε αρχείο και την προώθηση του στην επιστημονική κοινότητα και όχι μόνο.

Την κα Λουκία Κοτσιμπού υπεύθυνη για την οργάνωση και ψηφιοποίηση του αρχείου. η οποία αυτό το διάστημα επεξεργάζεται να αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του Α.Ο.Λ. η ψηφιακή παρουσίαση των περιηγήσεων του Γεωργίου Λαμπάκη και του αρχείου

Τέλος, εκφράζουμε την ευγνωμοσύνη μας σε έναν από τους ανθρώπους του πολιτισμού, που σίγουρα θα ήταν εισηγητής στο συνέδριο αυτό. Η αγάπη του για την Τήνο ήταν γνωστή. Προσωπικά μου έδωσε την ευκαιρία να γνωρίσω από κοντά το Βυζαντινό & Χριστιανικό Μουσείο να συνεργασθώ μαζί του αλλά και με τους επιμελητές του Μουσείου. Ήταν πολύτιμη η μαθητεία μου κοντά του.

Ευχαριστώ τον Δημήτριο Κωνσταντίο.

Εκ προοιμίου σας γνωρίζω ότι δεν είμαι ιστορικός ούτε βυζαντινολόγος. Είμαι απλώς απόγονος και φυσικά είμαι υποκειμενικός. Επίσης σας διαβεβαιώ ότι είναι πενιχρές οι οικογενειακές πληροφορίες , και η προσέγγιση που θα σας εκθέσω, είναι η προσωπική μας άποψη.

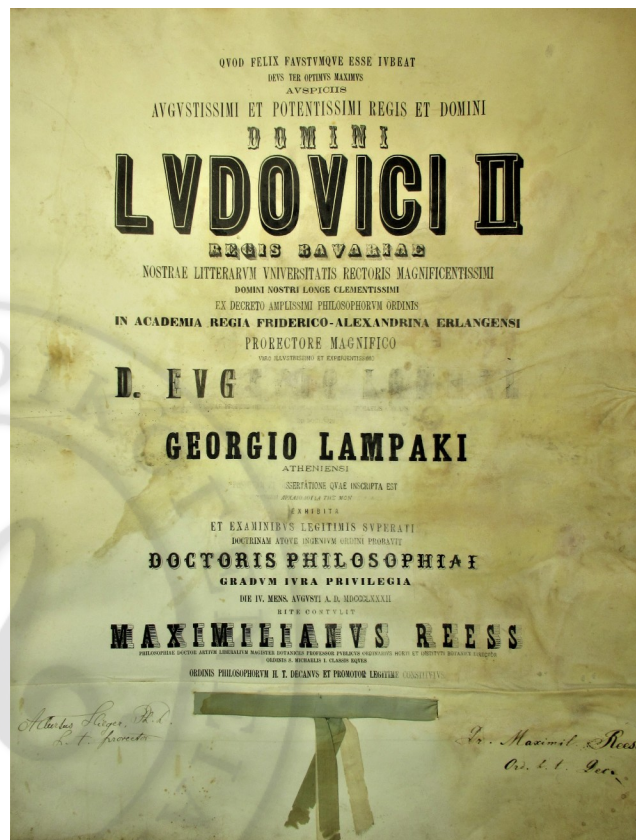

Δ' Κυκλαδολογικό Συνέδριο στην Τηνο «Κυκλάδες : Αειφορία Πολιτισμού»

Ο Γεώργιος Λαμπάκης, (1854-1914) Τήνιος την καταγωγή εκ μητρός της Μουνταδιανής Μαργαρίτας Πλατή, ως υπότροφος του Ιδρύματος Ευαγγελίστριας σπούδασε στην Ριζάρειο και στην συνέχεια Θεολογία στο Ε.Κ.Π.Α., και μετεκπαιδεύτηκε στη Γερμανία (Ερλανγκεν) (Εικόνα 1: Δίπλωμα Φιλοσοφίας Γεωργίου Δ.Λαμπάκη), όπου αναγορεύτηκε Διδάκτορας της Φιλοσοφίας με τη διατριβή του “ΑΙ ΕΝ ΤΗ ΑΤΤΙΚΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ” (1882).

Κατά την γνώμη μας σημαντικό ρόλο στην μετεκπαίδευση του στην Γερμανία, διαδραμάτισε ο καθηγητής του και πρώτος καθηγητής στην Βυζαντινής αρχαιολογία στο Ε.Κ.Π.Α. ιερωμένος Νικηφόρος Καλογεράς, ο οποίος είχε σπουδάσει και αυτός στην Γερμανία. Με την επιστροφή του στην Ελλάδα ο Λαμπάκης προέβη στην ίδρυση της ΧΑΕ () και του Χριστιανικού Αρχαιολογικού Μουσείου & Τέχνης το 1884 το οποίο από το 1923 ενσωματώθηκε στο

Εικόνα 1: Δίπλωμα Φιλοσοφίας Γεωργίου Δ.Λαμπάκη

Δημόσιο
Βυζαντινό &
Χριστιανικό

Μουσείο το οποίο είχε ιδρυθεί στο τέλος του 1914 μετά τον θάνατο του Γεωργίου Λαμπάκη την ίδια χρονιά.

Εικόνα 2: Χριστιανική
Αρχαιολογική Εταιρεία

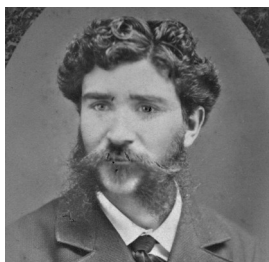

Δ' Κυκλαδολογικό Συνέδριο στην Τηνο «Κυκλάδες : Αειφορία Πολιτισμού»

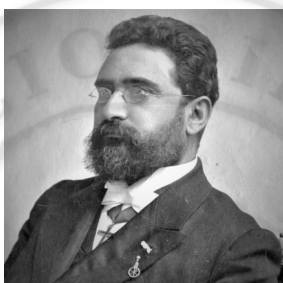

Το Α.Ο.Λ. είναι αστική Μη κερδοσκοπική εταιρεία η οποία διαφυλάττει, συντηρεί και διαχειρίζεται το πνευματικό υλικό των 3 αδελφών Λαμπάκη, του Γεωργίου, του Εμμανουήλ (Ζωγράφου) και Ιωάννου φωτογράφου των Πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων) αρχείο το οποίο υπήρχε στην οικογένεια μέχρι το 1994, οπότε και ανευρέθηκε στο σπίτι του Γεωργίου Λαμπάκη.

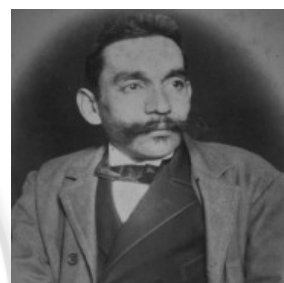
Αρχείο Οικογένειας Λαμπάκη www.aol.org.gr

Εικόνα 3: Ιωάννης Δ.
Λαμπάκης 1850-1916
Φωτογράφος

Εικόνα 4: Γεώργιος Δ.
Λαμπάκης 1854-1914
Βυζαντινολόγος

Εικόνα 5: Εμμανουήλ Δ.
Λαμπάκης 1857-1909
Ζωγράφος

Ο λόγος που συστήθηκε το Α.Ο.Λ. είναι αφενός για να συμπληρώσει και να καλύψει τυχόν ελλείψεις στις υπάρχουσες πηγές, για το έργο που άφησαν τα τρία αδέλφια και αφετέρου για να διατηρήσουμε την χρυσή αλυσίδα της Εθνικής μνήμης, δια μέσου της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η διατήρηση της Εθνικής μας μνήμης είναι το κυριότερο στοιχείο της ψυχικής 'μας δομής. Για εμάς τους Έλληνες η μνήμη είναι θέμα χιλιετιών διότι η γλώσσα μας είναι ο συνδετικός κρίκος των χιλιετιών που πέρασαν με την ίδια γλώσσα. Είναι συγκλονιστικό ότι χρησιμοποιούμε τις ίδιες λέξεις που χρησιμοποιούσε ο Όμηρος. Μπορεί να μην καταλαβαίνουμε τις βαθύτερες έννοιες, όμως αν πλησιάσουμε με μεγάλη προσοχή & αυτοσυγκέντρωση και με την βοήθεια των λεξικών, μπορούμε να τις κατανοήσουμε

Η πρωτοπόρα δραστηριότητά του Γεωργίου Λαμπάκη, είχε ως εφελτήριο το όραμα του, το οποίο έχει αποτυπωθεί στο Δελτίο της ΧΑΕ του 1924, επετειακό για τα 10 χρόνια από τον θάνατο του και αναφέρει:

“ Η Ελλάς μήτηρ πάσης σοφίας και τέχνης εστί δια πάντων των αιώνων μέγα Μουσείο του Ενιαίου αθάνατου πνεύματος της Ελληνικής φυλής . Παρθενών και Αγία Σοφία μία διάνοια εν δυσί τύποις”. (Εικόνα 6: Γεώργιος Δ. Λαμπάκης)

Εικόνα 6: Γεώργιος Δ. Λαμπάκης

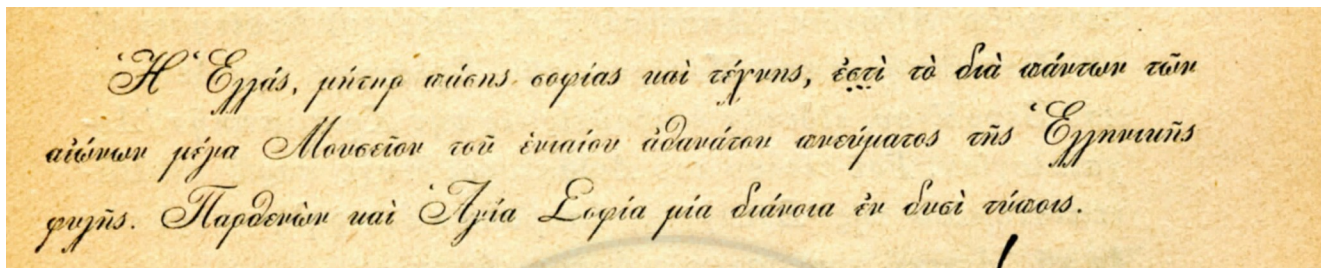
Με αυτή την ρητή δήλωση και ιδίως με έμφαση στο Ενιαίου αθανάτου πνεύματος της Ελληνικής φυλής (Εικόνα 7: Όραμα Γεωργίου Λαμπάκη) θεωρούμε ότι τοποθετείται η απάντηση του Έλληνα θεολόγου στον ιστορικό Fallmerayer, ότι “το έθνος καθορίζεται από πολιτισμικούς και όχι από βιολογικούς παράγοντες”. Στον Λαμπάκη πρυτάνευε η αρχή ότι “Έλληνες εισίν οι της παιδείσεως της ημετέρας μετέχοντες”. Για αυτό επιλέξαμε στο συνέδριο αυτό που διεξάγεται στην πατρώα

Δ' Κυκλαδολογικό Συνέδριο στην Τηνο «Κυκλάδες : Αειφορία Πολιτισμού»

γη του, να καταθέσουμε την θέση μας ότι η ίδρυση της ΧΑΕ και του Χριστιανικού Αρχαιολογικού Μουσείου & Τέχνης έχει συντελέσει στην διαιώνιση της ιστορικής μνήμης του Έλληνα επίκαιρο θέμα εκείνη την εποχή και όχι μόνο.

Εικόνα 7: Όραμα Γεωργίου Λαμπάκη

Ας προσπαθήσουμε να δούμε την πίσω πλευρά αυτού του οράματος και της σταδιοδρομίας του.

Με το αρθ. 3 του καταστατικού της Χ.Α.Ε. του 1884, συστήνεται και το Χριστιανικό Αρχαιολογικό Μουσείο & Τέχνης ο Λαμπάκης αναλαμβάνει να είναι ο έφορος, του Μουσείου, του αρχείου και της βιβλιοθήκης . Ως έφορος του Μουσείου μετέχει στο Δ.Σ. της Χ.Α.Ε. . Δεν είναι όμως ο γενικός γραμματέας όπως εκ παραδρομής αναφέρεται. Μετά από το 1888 εκλέγεται στο Δ.Σ. της Χ.Α.Ε., ως διευθυντής του Μουσείου, και από το 1900, με τροποποίηση του καταστατικού συγκέντρωσε και τα καθήκοντα του γενικού γραμματέα και του Διευθυντή του Μουσείου.

Ο λόγος που αναλαμβάνει εξ αρχής να είναι μόνο Έφορος και στην συνέχεια Διευθυντής του Μουσείου είναι διότι ενδιαφέρεται **άμεσα** να ενημερώσει και να πληροφορήσει τον Έλληνα πολίτη για την πολιτιστική του συνέχεια. Και πραγματοποιεί την πρώτη έκθεση του Χριστιανικού Αρχαιολογικού Μουσείου το 1886 στο σπίτι του συμβούλου της ΧΑΕ Γ. Ζέζου στην οδό Φιλελλήνων 26 με 291 κειμήλια. Είναι το πρώτο αποτέλεσμα αυτής της έντονης δραστηριότητας επισκέψεων και συλλογής κειμηλίων. Ακολουθούν και άλλες εκθέσεις.

Τώρα Γιατί ενδιαφέρεται ;

Διότι τον 19ο αιώνα μετά τη σύσταση του Ελληνικού Κράτους το κύριο αίτημα ήταν να αποκτήσει ο Έλληνας την εθνική του ταυτότητα. Ορισμένοι την αναζήτησαν στην

Δ' Κυκλαδολογικό Συνέδριο στην Τηνο «Κυκλάδες : Αειφορία Πολιτισμού»

επιστροφή στο ένδοξο αρχαίο παρελθόν. Και άλλοι στο να παρουσιάσουν τη συνέχεια του Έλληνα από την αρχαιότητα μέχρι τότε. Στην προσπάθεια αυτή – στην απόδειξη ότι υπάρχει η συνέχεια του Έλληνα – συνέβαλε και ο Λαμπάκης, ιδρύοντας το 1884 την ΧΑΕ και το Χριστιανικό Αρχαιολογικό Μουσείο & Τέχνης, τον πρόγονο του σημερινού Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου. Και οι δύο κατευθύνσεις είχαν ως προϋπόθεση την παιδεία και τον πολιτισμό. Και σήμερα στον 21ο αιώνα ο Έλληνας καλείται, λόγω της παγκοσμιοποίησης, να μεριμνήσει για την εθνική του ταυτότητα.

Συνοψίζοντας ο Λαμπάκης με την ίδρυση του Χριστιανικού Αρχαιολογικού Μουσείου, προσπάθησε να ανακινήσει και βέβαια να εμπεδώσει στους συγχρόνους του την ιδέα της συνέχειας στην ιστορική ταυτότητα του Ελληνισμού, με το Βυζάντιο αναπόσπαστο και ουσιαστικό τμήμα της και επεδίωκε να διακοπεί η ανάμειξη της παράδοσης της Ελληνικής με την Τουρκική. Την επιδίωξη αυτή, καλλιέργησε και όταν αργότερα ανέλαβε τη διδασκαλία της Βυζαντινής Τέχνης στο Ε.Κ.Π.Α., στην Αρχιτεκτονική σχολή του Πολυτεχνείου και στην Σχολή Καλών Τεχνών διαμορφώνοντας τους πρώτους Έλληνες βυζαντινολόγους, όπως λ.χ. ο Σωτηρίου και ο Ορλάνδος.

Ήταν μεταξύ αυτών που εργάστηκαν για να ξανά γεννηθεί ο πολιτισμός σε νέες βάσεις.

Πως υλοποίησε το όραμα του;

Ως Γραμματέας της Βασίλισσας Όλγας με πεδίο δραστηριότητας το φιλανθρωπικό της έργο και με την άδεια της, όπως ο ίδιος αναφέρει, επισκέπτεται τους ιστορικούς παλαιοχριστιανικούς χώρους και συλλέγει εκτός από κειμήλια τα οποία καταχωρεί άμεσα στην ΧΑΕ και πληροφορίες σχετικά με τους ναούς που επισκέπτεται, την ιστορία τους, την αγιογράφηση τους την κατάσταση που βρίσκονται και ότι άλλο χρήσιμο κρίνει ως βυζαντινολόγος και που απαιτείται για την ολοκλήρωση της εικόνας του ναού. Στην αίτηση του στο ΕΚΠΑ για να εκλεγεί καθηγητής, το 1910 αναφέρει ότι έχουν συγκεντρωθεί περί τις 10.000 κειμήλια το διάστημα από το 1885 έως το 1910.

Συμπαράστατης της μνήμης και υποστηρικτής αυτών των ενεργειών του Γεωργίου Λαμπάκη είναι ένας ικανός αριθμός φωτογραφικών πλακών, από τον ίδιο, με το μνημείο να πλασιώνεται από ντόπιους. Όλες αυτές οι φωτογραφίες βρίσκονται στο Βυζαντινό & Χριστιανικό Μουσείο.

Δ' Κυκλαδολογικό Συνέδριο στην Τηνο «Κυκλάδες : Αειφορία Πολιτισμού»

Ένα ερώτημα που παραμένει αναπάντητο είναι ποιος έχει τραβήξει αυτές τις φωτογραφίες και ποιος τις έχει επεξεργασθεί . Δεν είναι δυνατό ο Λαμπάκης να είναι στην εικόνα και συγχρόνως να χειρίζεται την μηχανή και να μεριμνά και για την διάσωσή του αρνητικού που το καιρό εκείνο είχε πολύ μικρό χρόνο ζωής . Μία σκέψη είναι ,να ήταν μαζί του και ο αδελφός του ο Ιωάννης, φωτογράφος της εποχής έχοντας ατελιέ επεξεργασίας φωτογραφιών στην Αθήνα. Γνωστός και από το μοναδικό άλμπουμ με φωτογραφίες από τους πρώτους ολυμπιακούς αγώνες του 1896, όπου φωτογράφησε τον αθλητή την ώρα της δράσης.

Σήμερα στο Α.Ο.Λ., εστιάζουμε στην παρουσίαση των περιηγήσεων του Λαμπάκη, η οποία θα αναρτηθεί στην ιστοσελίδα και σε συνεργασία με το ψηφιακό μας αποθετήριο, θα είναι διαθέσιμη στην παγκόσμια κοινότητα

Αυτή την στιγμή έχουμε τοποθετήσει σε χάρτη, περί τις 400 περιηγήσεις του, σε όλη την Ελλάδα, όχι μόνο μέχρι την Λάρισα που ήταν τα τότε σύνορα αλλά και στην Μακεδονία, Ανατολική και Δυτική Θράκη, Κωνσταντινούπολη, Μικρά Ασία και βέβαια στις Κυκλάδες. Έτσι συνδύαζε την Υπηρεσία στην ανθρωπότητα μέσω του έργου του στην Βασίλισσα Όλγα και με την Έρευνα που έκανε. Η επιμονή και η υπομονή στις διάφορες περιπέτειες που του συνέβησαν, δείχνουν και την αφοσίωση που είχε στο όραμα του . Μαθαίνουμε από τις σημειώσεις του, ότι δύο φορές ναυάγησε με το πλοίο και παρόλα αυτά είχε το ψυχικό σθένος αντί να γυρίσει στην Αθήνα να συνεχίσει το ταξίδι του. Δεν το ανέβαλε !

Δεν πρέπει να νομίζουμε ότι όλα αυτά τα ταξίδια την εποχή εκείνη ήταν εύκολα να γίνουν, αν λάβουμε υπόψη τις συνθήκες της εποχής. Όμως ήταν φύση μαχητική. Και ήταν φύση μαχητική όχι μόνο στις κακουχίες και στα απρόοπτα που συναντούσε αλλά και στο επιστημονικό πεδίο της εποχής του. Είναι γνωστές και μνημειώδεις οι διαφωνίες του με τον Παναγιώτη Καββαδία, συνομήλικό του, και εξέχοντα αρχαιολόγο της κλασσικής περιόδου από την οποία, τελικά απέσπασε τα βυζαντινά και δημιούργησε τον κλάδο των Βυζαντινολόγων, ανεξάρτητους από τους αρχαιολόγους της κλασσικής περιόδου.

Ο Γεώργιος Λαμπάκης υποθέτουμε ότι μετείχε στην κίνηση του Κωνσταντίνου Παπαρηγόπουλου, που συνέλαβε την ελληνική ιστορία ως αδιάσπαστο **όλον**, αναγνωρίζοντας την ενότητα των πολιτισμικών χαρακτηριστικών της εθνικής ταυτότητας. Με οδηγό την επιστημονική του σκέψη και με φάρους την Πίστη και την

Δ' Κυκλαδολογικό Συνέδριο στην Τηνο «Κυκλάδες : Αειφορία Πολιτισμού»

Γνώση, ο Γεώργιος Λαμπάκης πραγματοποίησε ένα τιτάνιο έργο, ενώ δεν είναι τυχαίο ότι μέχρι τον θάνατό του τα μέλη όλων των Διοικητικών Συμβουλίων της ΧΑΕ προήλθαν από την ίδια ιδεολογική ομάδα και υπηρέτησαν τους ίδιους εθνικούς σκοπούς.

Στον 19ο αιώνα συζητήθηκε απλώς η «διαχρονική συνέχεια του ελληνικού έθνους» με αφορμή την αμφισβήτησή της από μη Έλληνες. Πριν δεν συζητούσαν γι' αυτήν, καθώς δεν συζητεί κανείς για τα δεδομένα και αυτονόητα

Η αφοσίωση, ή έρευνα και η υπηρεσία στην κοινωνία που είναι οι αρετές που πρέπει να έχει ο ερευνητής-αναζητητής, υπήρχαν στον Γεώργιο Λαμπάκη και είχε την πνευματική ικανότητα και δύναμη να συνθέσει ένα ιστορικό έργο, όπως αποδεικνύεται μετά από 138 χρόνια με την ίδρυση της ΧΑΕ του Χριστιανικού. Αρχαιολογικού Μουσείου και την συνέχεια του ως Βυζαντινό & Χριστιανικό Μουσείο και την μακροζωία τους.

Ευχαριστούμε για την προσοχή σας !